

Oltea PRELUCĂ

ÎNTOARCEREA UNUI LORD

Cu destui ani în urmă, nici nu îmi mai amintesc în ce împrejurare, ochii mi-au căzut pe o imagine ce m-a frapat. Era fotocopia unui tablou ce înfățișa un țăran bătrîn: fața brăzdată de riduri adânci, șuvițe lungi și rare de păr alb căzînd pe umeri, mustață bogată, straie albe, bundiță ce mărturisea ani de ploi, vînt și soare dogoritor... De ce m-a frapat? Pentru că era străbunicul meu! Sau, mă rog, așa părea. Îl cunoscusem în copilărie și figura lui, chiar dacă mama, nepoată-sa, îmi spusese că fusese un om dur, emana împăcare, dăruire, bunătate. Pentru copilul ce eram, era imaginea unui sfînt ce trebuia să șadă în icoanele bisericii (acelea nu-mi plăceau, că erau întunecate).

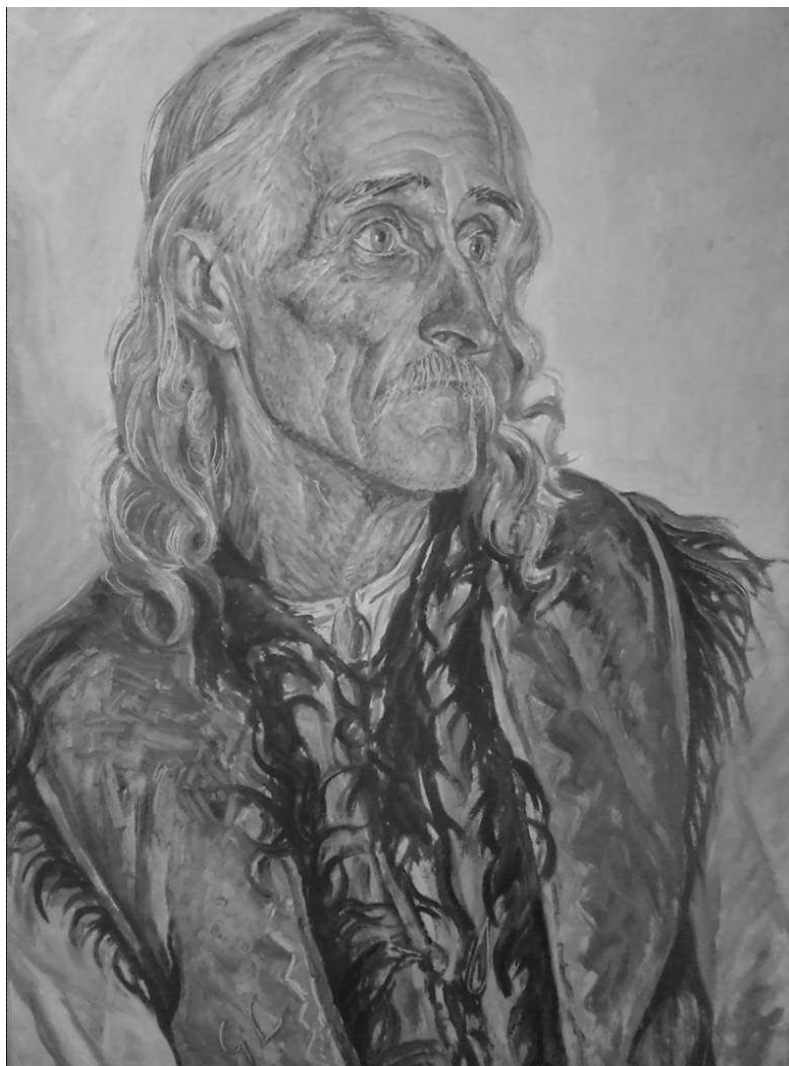
Mai tîrziu, într-o emisiune tv, aveam să revăd tabloul acela: era Niculae Șorodoc, pălimarul. Un țăran bucovinean de altădată, pus pe carton cu culori în ulei de către un pictor de care habar n-avusesem că a existat vreodată: George Löwendal. Cine a fost? Cînd a trăit? Ce a lucrat? Unde a locuit?... O cascadă de întrebări m-a izbit atunci. Și aveam să aflu răspunsuri de la o doamnă în vîrstă, cu păr alb și voce domoală, cu ținută aristocratică, cu ochi strălucitori: Lidya Löwendal Papae, fiica acestui pictor necunoscut mie. Dumneaei vorbea în prim plan, iar de jur împrejur, în plan secundar, pe pereții locuinței, se înșirau numeroase figuri de țărani ce-mi aminteau de copilăria mea minunată dintr-un sat situat în inima Bucovinei, înconjurată de numeroși bătrîni cu plete și mustăți, îmbrăcați mereu în straie românești albe ca sufletele lor. Știu că e o imagine prea idilică a comunității în care am crescut, că vor fi fost și ei furioși uneori, și-or fi altoit și ei odraslele ori nevasta, s-or fi sfădit și ei cu megieșii, or mai fi călcat și ei strîmb din pricină de tentații feminine ori bahice, dar o făceau discret, protejîndu-și gospodăria și obrazul.

Pe acești oameni i-am întîlnit dăunăzi, într-o după-amiază de cuptor, într-un vechi tîrg nord-moldav devenit, prin eforturile oamenilor lui, un orașel

cochet, primitor și cald. La Gura Humorului, la ora la care aristocrații altor spații își iau, cu eleganță, ceaiul, în 25 iulie 2013, s-a petrecut un eveniment elegant și discret, minunat de elegant și poate prea discret: vernisajul expoziției George Löwendal, ecoul celei deschise cu o săptămînă înainte în fosta capitală a Bucovinei, Cernăuți, în cadrul proiectului *Dialoguri estetice bucovinene*. Expoziția urma să rămînă deschisă publicului pînă la sfîrșitul lui august.

Sub mottoul „Îți mulțumesc, străine, că ai milă de trecutul nostru...”, Fundația Löwendal îi aduce acasă pe țăranii zugrăviți de un adevărat psiholog-pictor acum mai bine de 70 de ani, dar și pe cel care i-a zugrăvit – baronul George Löwendal. Omul acesta cu ochi mari și cu un zîmbet șagalnic agățat în colțul gurii mă privește pe sub borurile unei pălării imense care-i scoate în evidență fața cu gropițe în obraji și mă îndeamnă la a mă bucura de viață, la joacă, la abordarea relației cu viața cu optimism, cu încredere, cu curaj. E o fotografie mică, marcată de patina vremii, dar face atît de vie prezența artistului global Löwendal printre noi!

Căci da, George baron Löwendal, despre care criticul Valentin Ciucă spunea că „veritabil om de Renaștere, George Löwendal a aspirat spre modelul uomo universale”, e un exponent al unei globalizări care, acum un veac, încă nu era foarte evidentă; născut la Sankt Petersburg (27 aprilie/10 mai 1897), din mamă rusoaică și tată descendent al familiei regelui Frederic al III-lea al Danemarcei și Norvegiei, copilărește lîngă Kiev, unde-și face și studiile liceale, revine la Sankt Petersburg pentru a studia belle-arte, este surprins de revoluția bolșevică în capitala țaristă, își pierde tatăl (ofițer imperial ucis într-o misiune ce urmărea salvarea lui Nicolae al II-lea) și mama (deportată în Uzbekistan), ajunge în Basarabia de unde, după unirea din martie 1918, se stabilește la București, învață limba română și, pînă la dispariția sa (1964) va munci și va expune, va contribui esențial la dezvoltarea patrimoniului cultural național și nu numai. „A făcut de toate și a

făcut bine. Talentul lui plural a dovedit că, în sfera spiritualului, marile arte se pot întâlni în substanța unor exprimări marcate de talent și de generoase deschideri artistice. Vocația umanistă a pictorului s-a potențat continuu prin exercițiile de admirație în raport cu capodoperele lumii”, aprecia același critic ieșean într-o lucrare consacrată artei bucovinene, *Un secol de arte frumoase în Bucovina*.

O viață de om. De artist. De român. Căci a fost mai român decât cei care-și fac din originea etnică un drapel și un slogan. Căci numai un mare român poate să se adreseze celor ce-i iau în deridere românismul astfel: „Dumneata ești român prin ocazia nașterii, dar eu sunt român prin liberă opțiune”. Numai un bun și sensibil român s-ar fi coborât de la rangul nobiliar și filiația sa aristocratică să cunoască și să nemurească pe țăranul român, plecând de la principiul că „țărani aceștia au clădit țara, ei sunt părinții întregului popor”, pe care l-a exprimat, repetat, familiei sale. „Chipurile de țărani din Bucovina, remarcabile prin acuitatea observației,

expresivitatea desenului ilustrând veșnica dramă a țăranului român, măcinat de suferințe și lipsuri, în luptă cu greutățile vieții, impresionează profund” (Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*).

A fost, dincolo de atașamentul său față de ceea ce însemna cultura și civilizația românească, și a rămas un iremediabil îndrăgostit de Bucovina, pentru că „acolo am petrecut cei mai fericiți ani ai vieții mele”, cum mărturisește în Însemnările sale, o Bucovină întreagă, bătută la pas, admirată din multiple unghiuri de observație, transpusă pe cartoanele ce l-au însoțit mereu: „poate nu există kilometru pătrat, în acest colț al României, prin care să nu fi trecut și să nu fi pictat; nu este nici un pisc de munte, nici o mănăstire și nici o regiune în care să nu fi pictat scene din viața țăranilor și nesfârșitele lor portrete”.

Puternica sa personalitate, activitatea sa complexă (a fost pictor, scenograf, regizor, actor, balerin, cântăreț de operetă, a cochetat cu poezia, a înființat primul teatru de marionete în spațiul românesc, a fost membru fondator al Uniunii Artiștilor Plastici din România, a fost director de teatru și profesor universitar) au fost evocate, în alese cuvinte

și cu evidente emoții, de gazdă – prof. Vera Romaniuc, directorul Muzeului Obiceiurilor Populare de la Gura Humorului – și de invitați: Ariadna Avram, președinta Fundației Löwendal, prof. Petru Bejan, Vasili Boeciko, consulul Ucrainei la Suceava.

Au fost prezente câteva zeci de persoane, de la școlari veniți de mână cu bunicii lor, pînă la nonagenari. Spunea doamna Romaniuc, referindu-se la cei prezenți în sală, că unii dintre spectatori l-au cunoscut personal pe înzestratul pictor, în vremea când acesta a locuit la Gura Humorului, lucrînd la portretele țăranilor pe care-i zugrăvea în 40 de minute ori, uneori, cinci ceasuri, răgaz în care, bătînd blînd la ușa, era primit în sufletele lor sincere, încărcate de temeri și de nădejdi, gata să se destăinuie ca înaintea unui prieten.

Drumul către descoperirea omului-artist Löwendal s-a deschis cu sunetele limpezi, domoale, ale flautului profesorului Nicolae Maxim, de la Conservatorul bucureștean, el însuși fiu al

meleagurilor noastre nord-moldave, bucățile muzicale alese avînd darul de a așterne calmul și răbdarea cu care să asculti povestea unei vieți atît de energice și atît de puțin știute. În această atmosferă și-a spus Ariadna Avram poveștile: a bunicului ei, pe care n-a apucat să-l cunoască pentru a-l ține minte, și a Fundației ce păstrează numele lor scandinav. Și au curs vorbele. Nu prea multe, dar încărcate de emoție, de trăire firească a descendentului unui mare artist. Și am aflat povestea vieții lui George Löwendal, în varianta prescurtată, desigur. Am mai aflat despre preocupările, visurile și realizările sale, despre familia sa, despre expozițiile la care a participat, despre lucrările sale răspîndite în cele patru vînturi ale lumii, despre colecțiile rămase fiicelor sale, despre contribuția lui George baron Löwendal la păstrarea patrimoniului cultural românesc din Bucovina (s-a împotrivit mitropolitului Visarion Puiu, care, luînd modelul ucrainean, voia să văruiască în alb toate frescele mănăstirilor din partea noastră de Țară, după cum s-a împotrivit și a reușit să oprească vînzarea Voronețului către un oareșicare american multimilionar, act pus la cale de Ana Pauker). Am aflat despre înființarea Fundației Löwendal, în 2010, și despre activitatea acesteia, despre scopul pe care și l-au propus, acela de a valorifica creația lui George Löwendal, dar și sprijinirea și încurajarea artei contemporane, a creației tinere. Ne-au fost dezvăluite proiecte de perspectivă ale fundației: extinderea concursului național de scenografie pentru tineret la nivel internațional, sud-est european mai întîi și apoi, de ce nu, mondial, realizarea unei expoziții itinerante Löwendal (anul viitor se vor comemora 50 de ani de la trecerea sa în lumea fără dor), care să cutreiere Europa, să ajungă inclusiv în nordul scandinav, la matricea existențială a Löwendalilor, publicarea însemnărilor artistului, a înțîlnirilor sale cu țărani bucovineni, scrise cu talent și umor, identificarea urmașilor țărănilor lui și realizarea unor interviuri cu aceștia, continuarea explorării moștenirii baronului pentru descoperirea operei sale răspîndită prin lume, realizarea unui catalog al operei sale...

Criticul de artă Petru Bejan, de la Iași, a precizat, dintru începutul intervenției sale, că vorbește despre o personalitate puțin cunoscută dar de-a dreptul fabuloasă, care a realizat o adevărată saga vizuală a Bucovinei, un pictor format pe tiparul avangardei ruse curajoase și constructiviste, un pictor cu ochi ascuțit și profund în același timp, ce-și concentrează atenția pe felul în care personajele sale își ges-

tionează expresivitatea. În acest context, George Löwendal este văzut ca fiind un promotor al avangardismului în spațiul artistic românesc într-o vreme (începutul sec. XX) cînd pictura românească era oarecum amorțită și mult prea idilică. Consideră portretele țărănilor adevărate studii de antropologie sociologică, recunoscînd aplecarea artistului către tipologia umană, către civilizația rurală, pe care acesta o considera mai bogată, mai autentică, mai valoroasă decît cea cultă, a orașelor-tîrguri aflate în căutarea identității.

„Perioada atît de bogată a vieții mele, trăită acolo – în Bucovina – unde am creat mai mult decît în restul vieții mele este datorită cred numai aceluia fapt că am fost purtat de aripile dragostei populației întregi care mă înconjură”, preia curatoarea Dorana Coșoveanu din însemnările artistului. Și tot ea ne amintește că perioada bucovineană a artistului „a fost perioada la care se va întoarce nostalgic toată viața, pentru că acolo, sub dominația minunilor picturale istorice ale zugravilor de biserici, sub vraja frumuseții curate a naturii, dar și a afecțiunii oamenilor, a simțit îmbrățișarea larg cuprinzătoare a unui popor primitiv și generos”.

L-a iubit Bucovina. L-au iubit oamenii ei, pentru că și el i-a iubit, i-a înțeles, i-a mîngîiat cu vorba și i-a luminat cu penelul său. Peisajele lui sunt adevărate mărturii despre ce a fost cîndva, bisericile lui așîșderea, martori muți ai trecerii timpului peste locuri, ca și peste oameni. Se cuvine să-l redescoperim, să-l cunoaștem, să-l aducem între oamenii care, iremediabil, i s-au nemurit în sufletul său mare și generos și care, prin urmașii lor, îi sunt datori. Pentru lumina din ochii lui, pentru zîmbetul cu care își însoțea cuvintele, pentru încrederea într-o altfel de viață, pentru hărnicia și perseverența cu care i-a scos în lume, pentru evlavie cu care s-a apropiat de spiritualitatea lor, pentru tenacitatea cu care a luptat pentru ei și moștenirea lor, pentru zestrea lăsată urmașilor lor. Se cuvine să-l prețuim pentru că, de ce nu, el este, sau, mai degrabă, poate fi un brand al Bucovinei și, ca orice brand, trebuie pus pe firmament, acolo unde și-a rezervat, de multă vreme, un loc binemeritat. Și acest Lord al artei tocmai s-a întors acasă.